

EDİME UYGUN İFA KURALININ İSTİSNALARI

Arş. Gör. Süleyman YALMAN (*)

Giriş :

Bir borç ilişkisinde, taraflar neyi borçlanmış iseler; onu ifa etmek, yerine getirmek zorundadırlar. Buna "Edime uygun ifa kuralı" denir. Bu kural, tarafların borçlanılan edimden başka bir edim ile ifa yapmalarına engel olur. Fakat taraflar, kendi aralarında bir sözleşme yaparak borçlanılan edimden başka bir edim ile ifanın gerçekleşmesini kabul edebilirler. Buna ifa ikameleri veya edime uygun ifa kuralının istisnaları denir. Bu incelememizde, edime uygun ifa kuralının istisnalarını incelemeye çalışacağız. Edime uygun ifa kuralının istisnalarını incelemeye geçmeden önce, ifa kavramı ve hukuki mahiyetini belirterek, asıl konumuz olan ifa ikamelerinin daha iyi anlaşılmasına çalışacağız.

§ 1 — İFA KAVRAMI - MAHİYETİ - KONUSU VE SONUÇLARI

I — İfa Kavramı

İfa, kural olarak her borç ilişkisinin amacıdır, ama Borçlar Kanununda tanımlanmamıştır. Fakat, birçok maddede ifa yerine tediye (Ödeme) terimi kullanılmıştır. Borçlar Kanunu 84, 166, 170. maddeleri bu konuda örnek gösterilebilir.

Doktrinde ifa genellikle şu şekilde tarif edilmektedir :

"İfa, borçlanılmış edimin yerine getirilmesi suretiyle, alacaklının tatmin edilerek borcun sona erdirilmesidir"(1). İfa, her borç ilişkisinin amacıdır ve ifa ile borçlu borcundan kurtulur; borç iliş-

(*) S. Ü. Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

(1) Larenz, K. Lehrbuch der Schuldrechts, Band I, Allgemeiner Teil, München 1987, s. 235; Medicus, D., Bürgerliches Recht. München, 1979, s. 336; Eren, F., Borçlar Hukuku, C. III, Ankara 1990 s. 79; Von Tuhr, A., Borçlar Hukuku (Çev. Edege C.) Ankara 1983, s. 457; Feyzioğlu, F. N., Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. II, İstanbul 1977, s. 3; Becker, H., İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, C. VI, Borçlar Kanunu (Çev. Tolun, O.), Ankara 1969, s. 403; Oser/Schönenberger, İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, C. V, Borçlar Hukuku (Çev. Seçkin, R.) Ankara 1950, s. 592.

kisi amacına ulaşır (2), ama mutlaka borç ilişkisini sona erdirmez. Çünkü, borç ilişkisi, bor ilişkisinden doğan bütün borçların ifa edilmesi ile sona erer. Bu yüzden ifa, her zaman dar anlamda borcu sona erdiren bir sebeptir, fakat birden fazla edimleri kapsayan borç ilişkilerinde; ifa ödenen kısmı sona erdirir (3), borç ilişkisi devam eder.

Kanunumuzda "İfa" ile "Tediye" kavramları eş anlamda kullanılmıştır. Fakat tediye ifa kavramından daha dar anlamı olduğundan, tediye ile yalnız para borçlarının ifası amaçlandığı kabul edilmektedir (4). Bu yüzden tediye ile yalnızca para borçlarının ifası amaçlanmaktadır.

II — Hukukî Mahiyeti

İfanın hukukî mahiyeti sorunu; borçlunun, borçlandığı edimi, borç ilişkisine uygun olarak yerine getirmesi borcun ifası için yeterlidir, yoksa buna ek olarak alacaklı ile borçlunun edimin ifa amacıyla yapılmış olması hususunda anlaşmış olmaları, başka bir ifadeyle ifa sözleşmesi yapmalarının gerekli olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bu konuda doktrinde belli başlı üç teorileri sürülmektedir. Bunlar: Genel Akid Teorisi, Edimin Fiilen Gerçekleşmesini Yeterli Bulan (Maddi Fiil) Teorisi ve Sınırlı Akid Teorisidir.

1 — Genel Akid Teorisi

Bu teoriye göre, ifa, mutlaka bir sözleşmeyi, başka bir ifadeyle borçlunun edimin yerine getirilmesi için icapta bulunmasını ve alacaklının bu irade açıklanmasını kabul etmesini veya icap ve kabul şeklindeki irade açıklamalarının edim üzerinde birleşmiş olmasını gerektirir (5). Bu yüzden, geçerli bir ifadan söz edilebilmesi için, hem borçlunun hem de alacaklının fiil ehliyetine sahip olmaları gerekir. Alacaklı veya borçludan biri sınırlı ehliyetsiz ise, ifanın geçerli olması için kanunî mümessilin izin veya muvafakatı gereklidir (6). Pandekt Hukukunda ve Alman Medenî Kanununun kabu-

(2) Eren, F., s. 80; Von Tuhr, s. 457.

(3) Tunçomağ, K., Borçlar Hukuku, Genel Hükümleri, C. I, İstanbul 1978, s. 663; Feyzioğlu, s. 3; Eren, s. 81.

(4) Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, İstanbul 1985, s. 1009; İnan, A. N., Borçlar Hukuku, Ankara s. 437; Reisoğlu, S., Borçlar Hukuku, Ankara 1986, s. 175.

(5) Eren, s. 83; Tunçomağ, s. 665; Feyzioğlu, s. 5; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 1011; Larenz, s. 237.

(6) Feyzioğlu, s. 5 - 6; Eren, s. 83; Tunçomağ, s. 665; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 1011; Von Tuhr, s. 465.

lünü takip eden ilk yıllarda savunulan bu teori, bugün artık terk edilmiştir (7).

2 — Edimin Fiilen Gerçekleşmesini Yeterli Bulan (Maddî Fiil) Teorisi

Bu teori, genel akit teorisinin tam aksini ileri sürmektedir. Bu teoriye göre, borç ilişkisinin konusunu teşkil eden edimin, borç ilişkisinin muhtevasına uygun bir şekilde ifa edilmesi gerekir. İfa, tamamen maddî bir fiil ile veya herhangi bir kazandırıcı işlemle olsun, bir ifa sözleşmesinin varlığını gerektirmez (8). Fakat bazı durumlarda, edimin borçluya yüklediği tavır ve fiilin gerçekleşmesi bir sözleşmenin yapılmasını gerektirebilir; örneğin bir şeyin mülkiyetinin borçludan alacaklıya geçmesi için, bir teslim veya tescil işlemine, bir sözleşmeye ihtiyaç duyulabilir; bu sözleşme edimin borçluya yüklediği tavır ve fiilin bir kısmını veya parçasını oluşturmuş olduğundan ayrı bir ifa sözleşmesini kapsamaz (9). O halde ifanın gerçekleşmesi için, alacaklının da katılması gereken durumlarda, (Örneğin bir şeyin zilyedliğinin devrinde ve devir önerisinin kabul edilmesinde olduğu gibi) alacaklının katılması edimin gerektirdiği fiil ve hareketlerin gerçekleşmesine ait olup, bir ifa sebebi üzerinde anlaşma değildir (10). Bu yüzden alacaklının teklif edilen şeyin mülkiyetini kabul etmesi yeterli olup, borçlu ile ifa sebebi üzerinde bir anlaşma yapmalarına lüzum yoktur.

3 — Sınırlı Akid Görüşü

İsviçre - Türk Hukuklarında hakim olan bu teoriye göre, ifanın gerçekleşmesi için, edimin mahiyetine bakılarak bir ayırım yapılması gerektiği savunulmaktadır (11). Buna göre, borçlanılan edim, maddî bir fiil veya yapmamadan ibaret ise, ifanın geçerliliği için borçluda ifa kasdının bulunmasına ve tarafların bu konuda anlaşmış olmalarına gerek yoktur (12), borçlunun edimi usulüne uygun

(7) Eren, s. 83; Feyzioğlu, s. 6; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1011; Tunçomağ, s. 664 - 665.

(8) Feyzioğlu, s. 7 - 8; Eren, s. 84; Tunçomağ, s. 665; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1012.

(9) Tekinay, S. S., Borçlar Hukuku, İstanbul 1974, s. 540 - 541; Tunçomağ, s. 665; Eren, s. 85; Feyzioğlu, s. 8.

(10) Tunçomağ, s. 665; Feyzioğlu, s. 8; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1012; Eren, s. 85.

(11) Bucher, E., Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht, Zurich 1988, s. 293; Eren, s. 85; Tunçomağ, s. 664; Oser/Schönenberger, s. 593 - 594; Becker, s. 403 - 404; Reisöglu, s. 176; İnan, s. 558.

(12) Tunçomağ, s. 664; Feyzioğlu, s. 6; Eren, s. 85; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1012; Becker, s. 403; Von Tuhr, s. 461.

olarak yerine getirmesi veya getirmemesi ile ifa tamamlanmış olur. Örneğin; bir şahıs, hizmet ifası ile mükellef olduğunu bilmeksizin hizmette bulursa, kendisinde ifa kasdı olmasa bile borç ifa edilmiş sayılır. Bu durumda alacaklının da ifayı kabul iradesi ile hareket etmesine de gerek yoktur, alacaklının ifanın yapıldığını bilip anlaması yeterli olmaktadır (13).

Borçlanılan edim, maddi bir fiil veya yapmama ibaret olan durumlarda ne alacaklının ne de borçlunun fiil ehliyetine sahip olmalarına ihtiyaç yoktur, borçlu, edimi usulüne uygun olarak yerine getirdiği zaman ifa gerçekleşmiş sayılır (14).

Buna karşılık, edim, ancak bir hukuki işlemle, özellikle bir kazandırıcı işlemle ifa edilebilir nitelikte ise, örneğin, bir şeyin teslimi ve temlikinde olduğu gibi, bu durumda alacaklı ve borçlu hukuki işlemin sebebi üzerinde anlaşmış olmaları zorunlu ve gereklidir (15).

Çünkü, her kazandırıcı işlemin bir hukuki sebebi vardır. Bu hukuki sebep, bir ifa sebebi (causa solvendi), bir iktisap sebebi (causa credendi) olabilir (16). Bir borcun ifasındaki hukuki sebep de, ifa sebebidir, taraflar bu hukuki sebep üzerinde açık bir şekilde anlaşabilecekleri gibi örtülü bir şekilde de anlaşabilirler. Borçlanılan edimin ifası, bir akidle yapılması gereken durumlarda borçlunun ifa kasdı ile hareket etmesi gerekir (17).

İfa, sözleşmeyle yerine getirildiği durumlarda borçlunun ve alacaklının sözleşme ehliyetine sahip olmaları gerekir; çünkü borçlunun taahhüt ettiği edimin konusu, bir şeyin mülkiyetinin devri, alacağın temlik gibi tasarruf işlemi yapılmasını gerektiren durumlarda fiil ehliyeti de gerekmektedir (18). Mümeyyiz küçük ve mahcur bir borçlunun ifa sebebiyle yapmış olduğu tasarruf işleminin geçerli olması için kanuni temsilcisinin izin veya muvaffakatına ihtiyaç vardır, kanuni temsilci izin vermez ise, ifa sonuçlarını doğurmaz, yine ifa sözleşmesi tasarruf işlemiyle yapıldığı durumlarda alacaklının da fiil ehliyetine sahip olması gerekir (19).

İfa, bir tasarruf işleminden ibaret ise, tarafların yalnız fiil ehliyetine sahip olmaları yetmez, tasarruf yetkisine de sahip olmaları

(13) Eren, s. 86.

(14) Osar/Schönenberger, s. 594; Eren, s. 86.

(15) Feyzioğlu, s. 6; Eren, s. 87; Von Tuhr, s. 461; Tunçomağ, s. 664.

(16) Von Tuhr, s. 461; Feyzioğlu, s. 6.

(17) Eren, s. 87; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1011.

(18) Bucher, s. 294; Von Tuhr, s. 466; Eren, s. 88.

(19) Eren, s. 88; Von Tuhr, s. 466 - 467.

gerekir; çünkü ifada iki tasarruf işlemi mevcuttur. Bunlardan biri ile borçlu edimin konusu olan şeyde tasarruf eyley, diğeri ile de alacaklı ifayı kabul ederek, alacağını sona erdirir (20). Eğer, borçlu ve alacaklı tasarruf yetkisine sahip değil iseler, yapmış oldukları ifa ve kabul işlemi hükümsüzdür. Örneğin; iflâsın açılmasından sonra, müflis bir borcu için ödemede bulunsa, bu işlem geçersizdir, çünkü, müflisin malları üzerinde tasarruf yetkisi yoktur, tasarruf yetkisi iflâs idaresine aittir. Müflis tarafından, karşı tarafa yapılan eda, iflâs idaresi tarafından, istihkak davası ile geri alınır, bu mümkün olmaz ise sebepsiz zenginleşme hükümlerinden faydalanılarak alınabilir (21).

III — İfanın Konusu ve Sonuçları

1 — İfanın Konusu

İfanın konusunu, borcun da konusu olan edim oluşturmaktadır (22). Borçlu, neyi borçlanmış ise, onu ifa etmek suretiyle borcundan kurtulur; başka bir ifadeyle neyi borçlanmış ise onu ifa etmek zorundadır, buna edime uygun ifa kuralı denir (23). Bu yüzden borçlu, kural olarak borçlandığı şeyden başka bir şeyi alacaklısına vererek borcundan kurtulamaz, alacaklı da, borçlanılan edimden başka bir şey talep edemez (24). Çünkü, borçlu da, alacaklı da, borçlanılan edimle bağlı olup başka birşeyi ifa konusu yapamayacakları gibi talep de edemezler.

İfa konusu edim, yapma ve kaçınma fiillerini kapsar, geniş anlamda yapma fiili olumlu bir edim olup, birşey yapma veya birşey vermeden meydana gelir. Verme borçlarında edimin konusu maddi bir mal veya şey olduğundan; bu şey parça borcunun konusunu oluşturabileceği gibi cins borcunun konusunu da oluşturabilir (25).

Parça borçlarında borçlu, belirlenen şeyi vererek ifada bulunabilir; belirlenen şeyden başka birşey ile ifada bulunamaz. Borçlu belirlenen şeyden başka birşey ile ifada bulunur ise, (aliud), yanlış

(20) Von Tuhr, s. 466.

(21) Eren, s. 89; Tunçomağ, s. 664; Von Tuhr, s. 466.

(22) Eren, s. 90; Feyzioğlu, s. 9; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1013; Reisoğlu, s. 181.

(23) Oğuzman, M. K., Borçlar Hukuku dersleri, Borçların İfası, İfa edilme-mesi, Sona ermesi, İstanbul, 1979, s. 20.

(24) Eren, s. 90; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1013; Oğuzman, s. 20; Feyzioğlu, s. 9; Tunçomağ, s. 665.

(25) Eren, s. 90.

ifa sözkonusu olur (26). Cins borçlarında da borç yalnız borçlanılan şeyin türünden birşey ile ifa edilebilir, borçlu yanlış türde birşey ile ifa yapamaz; yapar ise, burada da (aluid), yanlış ifa sözkonusu olur.

2 — İfanın Sonuçları

İfa, dar anlamdaki borcun normal şekilde sona ermesini sağlar (27). Dar anlamdaki borç, alacaklının talebini ifade eder. Geniş anlamdaki borç, yani borç ilişkisi, birden fazla talepleri kapsıyor ise, ifa borç ilişkisini sona erdirmez. Bu durum, sürekli borç ilişkilerinde sözkonusudur. Yine borçlanılan asıl edimin ifa edilmesi ile de, çoğu zaman borç ilişkisi sona ermez, ancak geriye kalan yan edimlerin, yani ikinci üçüncü derecedeki edimlerin ifa edilmesi gerekecektir.

§ 2 — İFA UĞRUNA EDİM SÖZLEŞMESİ

I — Sözleşmenin Önemi ve Hukuki Mahiyeti

1 — İfa Uğruna Edim Sözleşmesinin Önemi

İfa uğruna edim sözleşmesi, "Sözleşme Serbestisi" ilkesinin uygulanması sonucu meydana gelen ve alacaklıyı, ifa yerine edim sözleşmesinin kötü sonuçlarından kurtarmaya yönelik bir sözleşmedir. Çünkü, ifa yerine edimde, alacaklı, kendisine devir olunan bir alacağı tahsil edemeyebilir veya kendisine devir olunan alacak, kendi alacağından daha düşük, değersiz ve ayıplı olması halinde alacağını tamamen veya kısmen elde edemeyebilir. İfa yerine edim kabul edildiği zaman, asıl alacak hakkı ortadan kalkmış olur (28), alacaklının elinde satım sözleşmesindeki ayba karşı tekeffül hükümlerine ve B.K. m. 169'a dayanarak veya sebepsiz zenginleşme hükümlerine başvurarak kayıplarını talep edebilir ki, bu yollar da alacaklı için pek emin olmayabilir (29). Bu yüzden ifa uğruna edim sözleşmesi, ifa yerine edimin sakıncalarını ortadan kaldıran ve alacaklıya hakkını elde edebilmesi için fazladan imkan tanıyan bir müessesedir. İfa uğruna edimde, asıl borcun sona ermesi, alacaklının kendisine verilen ifa uğruna edim vasıtalarından alacağını tahsil etmesine

(26) Acemoğlu, K., Aliud ve Federal Mahkemenin Aliud konusundaki tutumu üzerine, MHAD. 1972, sayı 9, s. 19 vd.; Serozan, R., Parça Borcu - Cins Borcu; Aşılması gerekli Bir Ayrım, MHAD., 1969 sayı 5, s. 211 vd.; Eren, s. 91.

(27) Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1009; Tunçomağ, s. 674; Eren, s. 90.

(28) Fezyioğlu, s. 11; Tunçomağ, s. 718; Eren, s. 94; Bucher, s. 312.

(29) Cemal, A., Edime Uygun İfa Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Uğruna Edim, MHAD. 1969, sayı 5, s. 245; Tunçomağ, s. 719; Fezyioğlu, s. 12; Oğuzman, s. 22; Becker, s. 406.

bağlıdır ve borcun sona ermesi tahsil edilen alacak oranında olmaktadır.

2 — İfa Uğruna Edim Sözleşmesinin Hukuki Mahiyeti ve Benzer Müesseselerden Ayrımı

Sözleşmenin hukuki mahiyeti doktrinde tartışmalıdır. İfa uğruna edim sözleşmesini doktrinde, bazı müellifler vekalet veya vekalet benzeri bazıları isimsiz akid, bazıları da vekalet benzeri inançlı işlem olarak nitelendirmektedirler.

a — İfa Uğruna Edim Sözleşmesi - Vekalet

İfa uğruna edim sözleşmesi, vekaletten, amaç, tarafların hak ve borçları ile sona erme konuları bakımından farklılık arz etmektedir.

Vekalet sözleşmesinde amaç, vekilin, müvekkili adına ve hesabına bir hizmetin veya işin ifasını yerine getirmedir (BK. m. 386). İfa uğruna edim sözleşmesinde ise, alacaklı, daha önceki bir borcun ifasını sağlayacak bir edimi, kıymetlendirip, veya paraya çevirerek, önceki alacağına mahsup etmeyi ve artan kısım var ise bunu da borçluya geri vermeyi vadeder (30). İfa uğruna edim sözleşmesinde amaç ifaya yöneldiğinden, vekaletten ayrılmaktadır. Vekaletde, vekilin borcu sözleşme gereği üzerine aldığı iş veya hizmeti, müvekkilin iradesi ve menfaatine uygun bir şekilde yerine getirmedir. İfa uğruna edim sözleşmesinde ise, alacaklı, kendisine ifa uğruna tevdi edilen şeyi değerlendirip, paraya çevirmekle yetinmeyip, bunu asıl alacağına mahsup da edecektir. Bu yüzden alacaklı, hem kendi menfaatini korumakta, hem de borçlunun menfaatini tatmin etmektedir (31).

Vekalet sözleşmesi, her zaman tarafların iradesine göre sona erdirebilir (BK. m. 396). Bunun sebebi, vekaletin güven ilişkisine dayanmasıdır. İfa uğruna edim sözleşmesini taraflar istedikleri her zaman sona erdiremezler. Yani alacaklı, kendisine sağlanan yeni vasıtayı değerlendirmek için herhangi bir çabada bulunmadan eski edim üzerinde direnemez. Çünkü, alacaklı, ifa uğruna edim sözleşmesiyle, eski alacağını infisahi şarta bağlamıştır (32). Bu yüzden, alacaklı, anlaşmadan tek başına vaz geçerek asıl edimin ifasını talep edemez, ancak ifa uğruna kendisine verilen vasitalardan alaca-

(30) Cemal, s. 246; Feyzioğlu, s. 15; Tunçomağ, s. 719.

(31) Bucher, s. 313; Cemal, s. 247; Tunçomağ, s. 720; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1018; Von Tuhr, s. 472.

(32) Cemal, s. 247; Tunçomağ, s. 719.

ğını tahsil edemez ise, işte o zaman asıl edimin ifasını talep edebilir (33).

b — İfa Uğruna Edim Sözleşmesi - Vekalet Benzeri İnançlı İşlem

İfa uğruna edim sözleşmesi, doktrininde, bazı müelliflerce vekalet benzeri inanca işleme benzetilmektedir (34). Bu benzetme alacaklının, kendisine sağlanan ifa uğruna edimi, değerlendirip, paraya çevirirken borçlunun vekili gibi davranması yüzündendir. Fakat, bir sözleşmeyi belirli safhada başka bir sözleşmenin havasını taşıması yüzünden o sözleşmenin benzeri olarak nitelenmek sözleşmelerin amaçları gözönüne alındığı zaman yeterli değildir.

İfa uğruna edim, her zaman inanca işlem tarzında belirmesi zorunlu olmadığından ve inanca işlemden, ancak alacaklıya ek bir takım değerler verilmesi, fakat vadenin gelmesine kadar bunlara başvurma yetkisinin tanınmamış olması halinde söz edileceğinden; bu durum ne borcu sona erdiren, ne de yeni bir vadeye bağlayan etki göstermediğinden, ifa uğruna edim inanca işlemden ayrılmaktadır (35). Bu yüzden, vekalet benzeri inanca işlem, ifa uğruna edim sözleşmesinin hukuki mahiyetini tayinde yetersiz kalmaktadır.

c — İfa Uğruna Edim Sözleşmesinin Hukuki Mahiyeti

İfa uğruna edim sözleşmesi, doktrinde bazı müelliflerce, vekalet, vekalet benzeri inanca işlem gibi nitelendirilmekte olsa da, sözleşmelerin gayeleri gözönüne alındığı zaman bu nitelenmenin yetersiz olduğu görülecektir. Çünkü, ifa uğruna edim sözleşmesi, iki taraflı borç yükleyen, isimli sözleşmeler grubu içinde yer alan bir hukuki ilişkidir (36). Sözleşmeyle, borçlu, alacaklının, kendisinden olan alacağına karşılık ve bu alacağın daha kolay temin edilmesi için bir vasıta sağlayacak, alacaklı da, alacağını önce, kendisine sağlanan ifa uğruna edimden almak için çaba sarfederek, edimi değerlendirirken gerekli dikkat ve özeni gösterme mükellefiyeti altına girmektedir.

İfa uğruna edim sözleşmesi ile, taraflar, aralarındaki asıl borç ve alacağı, borcun ve alacağın temelindeki sözleşmede belirlenen

(33) Feyzioğlu, s. 15; Tunçomağ, s. 719; Von Tuhr ise, s. 471. Dip not 14'de alacaklının, ifa uğruna verilen edimi geri vermek suretiyle infisah şart defisinin kullanılmasının önlenilebileceğini öne sürmektedir, fakat bu gerçeğe uygun düşmemektedir.

(34) Bucher, s. 313; Eren, s. 96; Von Tuhr, s. 471; Oser/Schönenberger, m. 172, no, 1.; Tunçomağ, s. 719 - 720.

(35) Feyzioğlu, s. 16; Cemal, s. 247.

(36) Cemal, s. 243.

edimden farklı bir edimle sona erdirmektedirler (37). Burada borçlunun alacaklıya kazandırdığı edimin hukuki sebebi, ifanın özel bir çeşididir. Yani, ifa uğruna edim sözleşmesinde, gaye ifadır; vekalet ise, bir iş veya hizmetin görülmesidir, inançlı işlemde ise, gaye, teminat veya bir şeyin idaresidir. Bu yüzden, amaçları farklı olan ilişkileri, aynı tip içinde mütalaa etmek, ifa uğruna edim sözleşmesinin hukuki mahiyetini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden ifa uğruna edim sözleşmesinin gayesi gözönüne alındığında, bu sözleşmenin kendine has isimsiz bir sözleşme olduğu ortaya çıkmaktadır.

II — Sözleşmenin Kurulması

İfa uğruna edim sözleşmesinin kurulması için, alacaklı ve borçlunun icap ve kabulü gerekmektedir. Sözleşmeye ilişkin icap her iki tarafça yapılabilir nitelikte olmasına rağmen, genellikle borçlu tarafından yapılmaktadır. Çünkü, borçlu bazı hallerde borcun konusu edimi, ifa edebilecek durumda olmayabilir; ama edimi başka bir vasıta ile ifa etme imkanına sahip olabilir. İşte böyle durumlarda, alacaklı da, asıl edimi beklemeden, alacağının başka vasıtalar ile ifa edilmesini kabul ederse, bu kabul bildirimini ile sözleşme kurulmuş olur.

III — Sözleşmenin Hüküm ve Sonuçları

1 — Tarafların Hak ve Yükümlülükleri

İfa uğruna edim sözleşmesi, bağımsız bir sözleşme olduğundan taraflara haklar kazandırır, borçlar yükler.

a — Alacaklının Hak ve Yükümlülükleri

aa — Hakları

Alacaklı, sözleşme gereği, ifa uğruna verilen edimden hakkını almaya girişmeden asıl edimin ifasını talep edemeyeceğinden, yalnızca, sözleşmede öngörülen edimi talep etme hakkını kazanır (38). Alacaklı, asıl edimi, ancak alacağın ifa uğruna edimden tahsil edemediği durumlarda talep edebilir.

Alacaklının, diğer bir hakkı ise; kendisine ifa uğruna verilen sözleşme gereği edimi, değerlendirip paraya çevirerek alacağına mahsup etmesidir.

Borçlu, alacaklıya, ifa uğruna edimi değerlendirip paraya çe-

(37) Feyzioğlu, s. 14; Eren, s. 95; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1015.

(38) Cemal, s. 251; Feyzioğlu, s. 16; Tunçomağ, s. 719; Von Tuhr, s. 471.

virmesi için vekalet vermek durumunda olabilir. Bu vekaletteki temsil yetkisi normal vekalet ilişkisinde olduğu gibi, her zaman geriye alınıp alınmayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır.

Von Tuhr'a göre, ifa uğruna edim sözleşmesindeki edimin tahsil edilmesine ilişkin temsil yetkisi, diğer bütün ilişkilerdeki temsil yetkisi gibi her zaman geri alınabilir (39). Fakat, BK. m. 34'deki hükmün konuluş amacı, temsil edilenin kişiliği ve güvenini korumaktadır (40). Temsil yetkisinin geri alınmaması ve temsilcinin, müvekkilinin izni olmadan dilediği gibi hareket etmesi, hukuk ve doğruluk kurallarına uygun bir çözüm olmamakla beraber; temsil ilişkisi sadece temsil edilenin menfaatine hizmet etmekten çıkıp, temsilcinin menfaatine de temsil ilişkisine karışır ise, temsil yetkisinin geri alınmaması şahsiyet haklarının zedelenmesi sonucunu doğurmaz. Bu yüzden, ifa uğruna edim sözleşmesindeki edimin tahsil edilmesi için verilen temsil yetkisi alacaklıya (Temsilciye) hakkını elde edebilme imkanını sağlamaktadır. Zaten borçlu, bu temsil yetkisini ifa amacıyla vermiştir (41), bu amacın gerçekleşmesini engelleyecek bir davranışa izin verilmemesi gerekir. Bu yüzden, ifa uğruna edim sözleşmesindeki edimin, tahsil edilmesi için verilen temsil yetkisi, her zaman geri alınamaz, çünkü bu temsil yetkisi, borçluya sözleşmenin yüklediği borçlardan biridir (42).

bb — Yükümlülükleri

Alacaklının borçlarından ilki, sözleşmeden sonuç alınıncaya kadar, asıl borcun konusu olan edimi talep edememesidir. Çünkü ifa uğruna edim sözleşmesinin yapılması ile birlikte, asıl edim infisahî şarta bağlanmış olur (43) ve borçluya yeni bir süre verildiğinden, alacaklı, belirli bir süre asıl edimi talep etme imkanından mahrum kalır.

Alacaklının diğer borcu ise; ifa uğruna verilen edimi, gerekli dikkat ve özeni göstererek değerlendirme yapma borcudur. İfa uğruna edim sözleşmesi taraflar arasında bir güven ilişkisi meydana getirir; borçlu da bu güvene dayanarak, alacaklının edimini elde etmesi için bir imkan sağlar. İşte bu durumda, alacaklı yalnız kendi alacağını elde edecek kadar derecede özen göstermekle yetinmeyip, kendisine sağlanan imkanın asıl değerini bulacak şekilde özen

(39) Von Tuhr, s. 471.

(40) Cemal, s. 251; Feyzioğlu, s. 16.

(41) Feyzioğlu, s. 16.

(42) Feyzioğlu, s. 16; Cemal, s. 252.

(43) Tunçoğlu, s. 719; Cemal, s. 253; Von Tuhr, s. 471; Eren, s. 95.

göstererek değerlendirme yapmak zorundadır (44). Bunun nedeni taraflar arasındaki güven ilişkisidir.

Alacaklı, edimi değerlendirmede gerekli özeni göstermeyip, değerinden daha aşağı değerlendirilirse, geri kalan alacağı için ilk edimi talep ettiği zaman borçlunun takas beyanı ile karşılaşabilir; ayrıca borçlu, alacaklının ihmâl göstermesinden doğan zararlarını BK. m. 41'e dayanarak, alacaklıdan talep edebilir (45).

Alacaklı, özen gösterme borcunu hiç yerine getirmeyerek, edimi değerlendirme hususunda temerrüde düşer ise; alacaklının bu durumu, BK. m. 154 anlamında dürüstlük kuralına aykırı hareket ise, asıl alacak sona erer (46). Ayrıca, borçlu, BK. m. 106 vd. deki temerrüt hükümlerine dayanarak, tazminat talep edebilir; bu durumda asıl edim sona ermez; borçlu elde edeceği tazminatı asıl edim ile takas edebilir (47).

b — Borçlunun Hak ve Yükümlülükleri

aa — Hakları

Alacaklı, sözleşme yapıldıktan sonra, sözleşmenin sonucu belli olmadan ilk edimi talep ederse, borçlu, geciktirici bir def'i ile buna karşı koyma hakkına sahiptir. Yani borçlu, geciktirici bir def'i hakkına haizdir. Ayrıca, ifa uğruna verilen edimin, alacaklı tarafından değerlendirilmesi sonucu sağlanan değer, alacaklının hakkını aşar ise, aşan miktar, borçlu tarafından talep edilebilir; bunların yanında, gerekli özeni göstermeyen alacaklıdan zararını da talep edebilir (48).

bb — Yükümlülükleri

İfa uğruna edim sözleşmesinde, borçluya düşen vazife, alacaklının asıl alacağını elde etmeye yarayacak bir vasıtayı temin etmektir. Borçlunun temin ettiği vasıta, asıl alacağı tamamen karşılamaz ise, karşılanmayan oran dahilinde, alacaklı ilk edime dönerek hakkını elde edebilir. İfa uğruna teslim edilen şey, ayıplı çıkar ise, borçlunun teminat verme yükümlülüğü sözkonusu olmaz; çünkü alacaklı ilk edime dönme hakkına haizdir, bu yüzden teminat yükümlülüğü sözkonusu olmaz (49).

(44) Feyzioğlu, s. 16; Eren, s. 96; Cemal, s. 253.

(45) Feyzioğlu, s. 17; Cemal, s. 254; Tunçomağ, s. 719.

(46) Feyzioğlu, s. 17; Cemal, s. 255.

(47) Cemal, s. 254.

(48) Feyzioğlu, s. 17; Eren, s. 96; Cemal, s. 255.

(49) Cemal, s. 255.

§ 3 — İFA İKAMETLERİ (ERFULUNGSURROGATE)

I — Genel Olarak

İfa ikameleri, hukuk sistemimizde hakim olan "İrade Serbestisi" ilkesinin bir sonucudur. Çünkü, borçların ifasında kural; borçlanılan edimin, borç ilişkisinde kararlaştırıldığı gibi, ifa edilmesidir. Fakat taraflar borç ilişkisinin konusunu teşkil eden edimin ifasını, irade serbestisi ilkesi gereği aralarındaki sözleşmede değişiklikler yaparak, asıl edimden farklı şeyler ile yerine getirebilirler (50). Bunlara edime uygun ifa kuralının istisnaları veya ifa ikameleri denir. İfa ikameleri ifa gibi tesir gösterirler; Alman Hukukunda, tevdi, fergat, takas ve ibra, ifa ikamesi olarak kabul edilmektedir (51).

Alacaklının, tatmin edilmesi, başka bir edimin ifası ile sağlanabilmesi için, taraflar arasında bir sözleşme yapılarak farklı edimin ifasını alacaklının kabul etmesi gerekir. Yani böyle bir ifayı, borçlunun teklif etmesi alacaklının da ifa yerine edim olarak kabul etmesi gerekir (52). Bu gibi durumlarda, ifa ile edimin konusu birbirinden farklı şeylerdir.

Türk - İsviçre Hukuk Sistemlerinde, ifa ikameleri; ifa yerine edim, ifa uğruna edim ve seçimlik yetki olmak üzere üç tanedir (53). Bu istisnai durumları aşağıda incelemeye çalışacağız.

II — İfa Yerine Edim

Bir borç ilişkisinde, taraflar irade serbestisi gereği değişiklikler yaparak, borçlanılmış olan edimden başka bir edimin verilmesi suretiyle ifa yapılmasını kararlaştırabilirler. Asıl edimden başka bir edimin verilmesi suretiyle yapılan ifaya; başka bir ifade ile alacaklının tatmin edilmesi asıl edimden başka bir edim ile sağlanır ise, buna ifa yerine geçen edim (Datio Solutum) denir (54). Fakat, ifanın bir alt türü olan bu husus Borçlar Kanunumuzda düzenlenmemiştir. İfa yerine edimde de yalnız bir borç sözkonusudur, ama borç başlangıçta belirtilen edimden farklı bir edim ile ifa edilir. Bu itibar ile ifa yerine edim borcun yenilenmesi (Tecdit) değildir; çünkü, bu-

(50) Larenz, s. 247; Feyzioğlu, s. 10.

(51) Medicus, s. 358.

(52) Larenz, s. 247.

(53) Bucher, s. 312; Keller/Schöbi., Das Schweizerische Schuldrecht, band, I, Allgemeine Lehren Des Vertragsrecht, Basel/Frankfurt, 1982, s. 156 - 167; Eren, s. 93.

(54) Larenz, s. 247; Eren, s. 93; Tunçoğlu, s. 718; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altın, s. 1015; Feyzioğlu, s. 11; Von Tuhr, s. 470 - 471.

rada yalnızca borcun konusu değişmektedir (55). Buna, yani ifa yerine edime değiştirme sözleşmesi de denir (66). Çünkü, ifa henüz yerine getirilmediğinden, asıl sözleşme devam etmekte, ifa yerine edim sözleşmesi bu sözleşmenin içindedir ve asıl edimin değiştirilerek ifasını öngörmektedir.

İfa yerine edimin konusunu her şey oluşturabilir. Örneğin: bunlar bir eşya olabileceği gibi bir alacak hakkı da olabilir. İfa yerine edim ile ifa yapıldığı zaman borç sona erer (57). İfa yerine edimin asıl edimden az veya çok olması önemli değildir. Çünkü, ifa yerine edim teknik anlamda ifa olmasa bile, teknik anlamda ifanın sonuçlarını doğurur (58). Bu yüzden, ifa yerine edimin, değerinde sonradan değişme olur ise, ne fazlalık alacaklı tarafından geri verilir, ne de eksiklik borçlu tarafından tamamlanır.

İfa yerine verilen edim, zapta uğrar veya ayıplı çıkar ise durum ne olacaktır? Alacaklı, aldığı şeyi iade ederek, asıl alacağını talep edebilecek mi? Yoksa, satım sözleşmesindeki ayıp ve zapta karşı tekeffül hükümlerinden kıyasen yararlanarak tazminat mı talep edebilecektir?

Bu problem, Müşterek Hukukta, iki yol yani; ifa yerine edimi geri verip, asıl alacağı dayanma ya da asıl alacak kesin olarak son bulmuş sayılarak, zapta ve ayıba karşı tekeffül hükümlerinden kıyasen yararlanarak borçludan tazminat talep etme, seçimlik olarak tanınarak çözüme kavuşturulmuştur (59).

Alman Medeni Kanunu m. 365'de sadece ikinci yol alacaklının faydalanmasına imkan tanımıştır. Çünkü, AMK. 65.'e göre, asıl borç, ifa yerine edim ile sona erdiğinden, bu yüzden alacaklının asıl alacağı dayanması sözkonusu olamaz, alacaklı sadece maddi ve hukuki ayıplar nedeniyle satım sözleşmesindeki alıcının hak ve imkanlarına sahip olur ve borçludan tazminat talep edebilir (60).

İsviçre - Türk Borçlar Kanunlarında, bu konu ile ilgili pozitif bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde bazı müellifler (61), AMK.

(55) Larenz, s. 248; Keller/Schöbi, s. 167; Bucher, s. 313; Eren, s. 94; Tunçomağ, s. 718; Becker, s. 406.

(56) Larenz, s. 248; Eren, s. 94; Cemal, s. 243; Koyuncuoğlu, T., Türk - İsviçre Hukukunda Borcun Yenilenmesi, İstanbul, 1972, s. 52.

(57) Keller/Schöbi, s. 167; Eren, s. 94; Tunçomağ, s. 718; Von Tuhr, s. 469.

(58) Von Tuhr, s. 469; Tunçomağ, s. 718; Koyuncuoğlu, s. 53.

(59) Schwarz, A., Asıl Edimin Yerini Tutan Bir Şeyle İfade Hukuki Sorumluluk (Çev. Tekinay, S. S.), MHAD., 1970, Sayı 6, s. 122; Feyzioğlu, s. 12.

(60) Schwarz, s. 123 - 125; Tunçomağ, s. 719; Feyzioğlu, s. 12; Von Tuhr, s. 470.

(61) Von Tuhr, s. 470; Tunçomağ, s. 719.

m. 365'in vermiş olduğu çözüm tarzının Türk - İsviçre Hukukunda kabul edilmesinin yerinde olacağı kanaatindedir. Diğer bazı müellifler ise, Alman Kanunundaki yetersiz olan bu çözüm tarzının tek başına kabul edilmesinin isabetsiz olacağını, bunun yanında temel hatasına da dayanılmasının isabetli ve yerinde olacağını belirtmektedirler (62).

İfa yerine verilen şeyin ayıplı olması halinde, kıyasen satım sözleşmesine ait ayıp ve zapt hükümlerinin uygulanabileceği gibi şartları var ise, BK. m. 24/4 uygulanarak, ifa yerine edim sözleşmesinin iptal edilmesi, alacaklının korunması bakımından daha isabetli görülmektedir. Çünkü, AMK. m. 365 emredici bir kural değildir; doğruluk ve güven kurallarının uygulanması ile eski alacağın canlanması yolunda bir yorumu kabul etmektedir (63).

III — İfa Uğruna Edim

İfa uğruna edimde de, asıl edimin konusunda bir değişme sözkonusu olup, alacaklının tatmin edilmesi asıl edimden başka bir edim ile sağlanmaktadır. Yani, ifa uğruna edimde, borçlu, alacaklı ile anlaşarak, ifa amacıyla borçlanılan edimden başka bir edim ile ifa yapmakta ve bunu da alacaklı kabul ederek, paraya çevirip asıl alacağından mahsup etmektedir (64). İfa uğruna edim de Borçlar Kanununda düzenlenmemiştir. Fakat, bunun özel türleri olan, ödeme amacıyla yapılan temlik (BK. m. 170) ile ödeme amacıyla yapılan havale (BK. m. 458) kanunda pozitif bir düzenlemeye sahiptirler.

İfa uğruna edimde, borç, ifa yerine edimden farklı olarak, edimin yerine getirildiği zamanda değil, alacaklının edimi paraya çevirip, alacağını tahsil ettiği oranda sona ermektedir (65). Örneğin, borçlu, borçlandığı ilk edim olan borcuna karşılık bir taşınır veya taşınmazı devretse ve alacaklı da bunu kabul etse, bu durumda ifa uğruna edim sözkonusu olur; fakat ifa uğruna edimin kabulü ile borç sona ermez, devredilen edimin paraya çevrilerek alacağın tahsil edilmesi ile sona erer. Alacaklı, kendisine ifa uğruna edim olarak verilen şeyi paraya çevirerek alacağını elde etme imkanına sahip bulunduğu müddetçe, asıl edime dayanarak borçluya tekrar başvuramaz; çünkü borçlu, bu durumda geciktirici bir def'i hakkına sahip olup, alacaklıya kendisine devredilen şeyden alacağını tahsil etme-

(62) Sch/arz, s. 130 - 131; Feyzioğlu, s. 12, Dip not: 8; Oğuzman, s. 22, Dip not 8.

(63) Schwarz, s. 125.

(64) Eren, s. 95; Oğuzman, s. 21; Bucher, s. 313; Von Tuhr, s. 471; Tunçomağ, s. 719; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1016.

(65) Bucher, s. 313; Kellen/Schöbi, s. 167; Eren, s. 95; Tunçomağ, s. 719; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1016.

sini eğer arta kalan var ise, kendisine o zaman tekrar başvurmasını ileri sürebilir (66).

İfa uğruna edimin alacaklı tarafından kabul edilmesi, alacaklının asıl borç ilişkisinden doğan talep hakkını sona erdirmemekte, yalnızca borçluya yeni bir süre tanınmaktadır. Bu yüzden, ikame edilen edimin paraya çevrilmesi ile sağlanan paranın, alacaktan fazla olması halinde; alacaklı fazla kısmı borçluya geri vermesi, az olması halinde de az olan kısmı borçlunun telafi etmesi gerekmektedir (67).

İfa uğruna edimin özel bir türünü "İfa Uğruna Temlik" (BK. m. 170) ile "Ödeme Uğruna Yapılan Havale" (BK. m. 458) oluşturmaktadır. İfa uğruna havale, temlike nazaran özellik taşır. Genel olarak, bir borcu, asıl edimden başka bir edim ile ifasını talep eden borçlunun bu talebini alacaklı kabul etmeye mecbur olmadığı gibi, cevap vermek zorunda da değildir (BK. m. 3-7, 6. m. hükmü saklı kalmak kaydı ile). Fakat bunun istisnalarına BK. m. 387 ile 458'de rastlanılmaktadır. BK. m. 458/e göre ifa uğruna havale teklifi alan alacaklı bunu kabul etmek istemediği zaman, bunu borçluya derhal bildirmek zorundadır. Bunu zamanında bildirmez ise, bu yüzden meydana gelecek zararları tazmin etmek zorundadır.

Tarafların, ifa uğruna edim mi, yoksa ifa yerine edim mi kararlaştırdıkları kesin olarak belirlenemez ise, ifa amacıyla yapılmış bir edimin varlığı kabul edilmektedir (68).

IV — Seçimlik Yetki

Seçimlik yetki, borçlunun ve alacaklının, borç ilişkisinin konusu olan asıl edim yerine geçmek veya karşılık teşkil etmek üzere, başka bir edimi talep ve teklif etme yetkisidir (69). Seçimlik yetkinin sözkonusu olduğu borç ilişkilerinde bir tek esas edim bulunur; yedek edim veya seçimlik yetki borcun içinde değil, ifada kabul edilen bir durumdur (70). Başka bir ifade ile yedek edim borcun içinde yer almamakta, fakat asıl edimin yanında bir yedek ifa imkânını oluşturmaktadır.

(66) Tunçomağ, s. 719; Von Tuhr, s. 471.

(67) Bucher, s. 313; Eren, s. 96; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1016; Tunçomağ, s. 720.

(68) Bucher, s. 312; Eren, s. 96; Tunçomağ, s. 720; Oğuzman, s. 16.

(69) Keller/Schöb, s. 166; Seliçi, Ö., Seçimlik Borçların İfası, İHFM, 1969 - Sayı 1 - 4, s. 381; Eren, s. 93.

(70) Seliçi, s. 382.

Seçimlik yetkinin borçluda olduğu durumlarda, borç ilişkisi ile belirli bir tek asıl edim borçlanılmıştır; ama borçluya, borçlanmadığı bir yedek edimi ifa ederek borcundan kurtulma imkanı tanınmıştır (71). Fakat, alacaklının yedek edimi talep hakkı yoktur; asıl edim imkansızlaşır ve bu imkansızlıktan borçlu sorumlu olmaz ise, BK. m. 117'e göre borç sona erer ve borçlu borcundan kurtulmuş olur (72).

Borçlunun, yedek edim yetkisini kullanarak borcunu asıl edimden başka bir edim ile yerine getirmesi, kanundan doğan bir yedek edim yetkisine dayanıyor ise; alacaklının rızasına ihtiyaç duymadan doğan bir "İfa yerine edim" sözkonusu olur (73).

Seçimlik yetki kanundan doğabileceği gibi, taraf iradelerinden de doğabilir. Kanundan doğan seçimlik yetkiye, kanuni seçimlik yetki; taraf iradelerinden doğan seçimlik yetkiye ise, iradî seçimlik yetki denir. Kanuni seçimlik yetki BK. m. 83'de düzenlenmiştir. İradî seçimlik yetki ise, sözleşmenin kurulması anında taraflarca kararlaştırılır. Örneğin, bir para borcunun hizmet edimi ile ifa edilebileceğini, taraflar kararlaştırabilirler. Tarafların kendi aralarında kararlaştırdıkları seçimlik yetkide bir ifa yerine edim sözkonusu olur (74). İradî seçimlik yetki genel olarak borçluya ait olduğu kabul edilmekle beraber, alacaklıya da tanınması mümkündür (75).

(71) Seliçi, s. 382; Von Tuhr, s. 75.

(72) Seliçi, s. 382; Tunçomağ, s. 76; Von Tuhr, s. 75.

(73) Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1088; Seliçi, s. 382.

(74) Eren, s. 93.

(75) Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1088; Eren, s. 93.

Sonuç :

Taraflar, borç ilişkisinde neyi borçlanmışlar ise, onu ifa etmekle mükelleftirler. Yani ifanın borç ilişkisine uygun olması gerekir. Buna edime uygun ifa kuralı denir. Tarafların anlaşarak, borçlanılan edimden başka bir edim ile ifa yapılmasını sağlayabilirler. Bu durum "Edime uygun ifa kuralının istisnalarını" oluşturur. Bu incelememizde, edime uygun ifa kuralının istisnalarını incelemeye çalıştık ve çalışmamızda varılan sonuçları şöyle belirtebiliriz :

"İfa, borçlanılmış edimin yerine getirilmek suretiyle, alacaklının tatmin edilerek, borcun sona erdirilmesidir."

İfanın hukuki mahiyetinin tayininde belli başlı üç teori öne sürülmektedir. Bunlar : Genel Akid Teorisi, Sınırlı Akid Teorisi ve Maddî Fiiil Teorisidir. Hukuk Sistemimizde hakim görüş sınırlı akid teorisini benimsemektedir.

Edimin, başka bir edim ile ifasını sağlayan durumlar, hukukumuzda, ifanın istisnalarını, ifa ikamelerini oluştururlar Bunlar : İfa Yerine Edim, İfa Uğruna Edim ve Seçimlik Yetki olmak üzere üç tanedir.

İfa yerine edim, borçlanılan asıl edimin konusunu değiştiren bir değiştirme sözleşmesidir. İfa uğruna edim ise, alacaklının tatmin edilmesini, ifa uğruna devredilen şeyin paraya çevrilmesi ile sağladığından, taraflar arasında güvene dayanan bir bağ olur. Bu bağ, isimsiz bir sözleşmedir. Seçimlik yetki de, yedek bir edimi kapsadığından ifa yerine edim sözkonusu olur.

BİBLİYOGRAFYA

- Acemoğlu, K. : Aliud ve Federal Mahkemenin Aliud Konusundaki Tutumu Üzerine, MHAD. 1972, Sayı, 9.
- Becker, H. : İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, C. VI, Borçlar Kanunu (Çev. Tolun, O.), Ankara 1969.
- Bucher, E. : Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Ohne Delictsrecht, Zürich, 1988.
- Cemal, A. : Edime Uygun İfa Kuralının Bir İstisnası Olarak, İfa Uğruna Edim, MHAD. Sayı 5, 1969.
- Ersen, F. : Borçlar Hukuku, C. III, Ankara 1990.
- Feyzioğlu, F. N. : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. II, İstanbul 1977.
- İnan, A. N. : Borçlar Hukuku, Ankara 1984.
- Keller/Schobi : Das Schweizerches Schuldrecht, Band I Allgemeine Lehren des Vertragsrecht, Basel / Frankfurt 1982.
- Koyuncuoğlu, T. : Türk - İsviçre Hukukunda Borcun Yenilenmesi, İstanbul 1972.
- Larenz, K. : Lehrbuch der Schuldrechts, Band I, Allgemeiner Teil, München 1987.
- Medicus, D. : Bürgerliches Recht, München, 1979.
- Reisoğlu, S. : Borçlar Hukuku, Ankara 1986.
- Seliçi, O. : Seçimlik Borçların İfası, İHFM. 1969, Sayı 1-4.
- Serozan, R. : Parça Borcu - Cins Borcu; Aşılması Gerekli Bir Ayrım, MHAD., 1969 Sayı 5.
- Schwarz, A. : Asıl Edimin Yerini Tutan Bir Şeyle İfada Hukuki Sorumluluk (Çev. Tekinay, S.), MHAD., Sayı 6, 1970.
- Tekinay, S. S. : Borçlar Hukuku, İstanbul 1974.
- Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I., İstanbul 1985.
- Tunçomağ, K. : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I., İstanbul 1976.
- Oğuzman, M. K. : Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul 1979.
- Oser/Schönenberger : İsviçre Medeni Kanunu Şerhi Borçlar Hukuku (Çev. Seçkin, R.), Ankara 1950.
- von Tuhr A. : Borçlar Hukuku (Çev. Edege, C.), Ankara 1983.